

Originalni naučni rad

UDK 005.337:336.717(497.6RS)

DOI 10.7251/BLCZB0219145S

COBISS.RS-ID 7634200

PROFITABILNOST BANAKA KAO USLOV DUGOROČNE STABILNOSTI BANKARSKOG SEKTORA REPUBLIKE SRPSKE

Vitimir Slijepčević¹, Kenan Galijašević²

SAŽETAK

Stabilnost finansijskog sistema bilo koje zemlje u svijetu je preduslov stabilnosti privrednog sistema te zemlje. Shodno tome i stabilnost domaćeg finansijskog sistema je preduslov ostvarenja privredne i svake druge stabilnosti Republike Srpske. Osnovu finansijskog sistema Republike Srpske čini bankarski sektor koji se sastoji od osam banaka. Cilj ovog rada je istražiti kako profitabilnost banaka utiče na dugoročnu stabilnost bankarskog sistema Republike Srpske, a svrha je dobiti odgovor na pitanje: „Kolika je profitabilnost banaka u Republici Srpskoj i kako se koristi ostvarena dobit?“ U radu su korišćene osnovne statističke metode istraživanja, grafičkog predstavljanja, komparacije i apstrahovanja dobijenih rezultata. Provedeno istraživanje pokazalo je da banke u Republici Srpskoj posluju sa promjenljivom profitabilnošću, a da se najveći dio dobiti koristi za isplatu dividendi, zadržava se kao neraspoređena dobit, raspoređuje u zakonske rezerve i vrši se emisija novih akcija postojećim vlasnicima.

Ključne riječi: banke, profitabilnost, dividenda, rezerve, akcije.

ABSTRACT

The stability of the financial system of any country in the world is prerequisite for the stability of the country's economic system. Accordingly, the stability of the domestic financial system is a precondition for achieving economic and other stabilities of the Republika Srpska. The basis of the financial system of the Republika Srpska is the banking sector consisting of eight banks. The aim of this research is to explore how the profitability of banks affects the long-term stability of the Republika Srpska banking system, and the purpose is to get the answer to the question: „What is the profitability of banks in the Republika Srpska and how is the realized profit used?“ This paper used basic statistical methods of research, graphic representation, comparison and abstraction of the obtained results. The conducted research showed that profitability of banks in the Republika Srpska is unsteady, and that the most of the revenues are used to pay dividends, retained as undistributed profits, allocated to legal reserves and emitted as the new shares to existing owners.

Keywords: banks, profitability, dividends, reserves, stocks.

1 Vanredni profesor, Visoka medicinska škola zdravstva Doboj, Vojvode Sindelića 45, Doboj, rimotiv@yahoo.com

2 Predavač, Visoka medicinska škola zdravstva Doboj, Vojvode Sindelića 45, Doboj, kenan.galijasevic@gmail.com

UVOD

Ovo istraživanje provedeno je u bankarskom sektoru Republike Srpske i njime su obuhvaćene sve banke sa sjedištem ovom entitetu. Korišćene su javno dostupne informacije koje postoje na Banjalučkoj berzi a.d. Banja Luka³. Provedeno istraživanje obuhvatilo je period od 31. 12. 2014. do 31. 12. 2018. godine, a obuhvaćene su sve banke koje su egzistirale tokom čitavog tog perioda. Razlog za provođenje ovog istraživanja leži u činjenici postojanja više stečajeva banaka u Republici Srpskoj i nestajanja velikog broja banaka u bliskoj prošlosti, značajnim dijelom kroz nove forme organizovanja, a sve zbog nemogućnosti samostalnog egzistiranja i poslovanja. Krajem 2000-te godine bankarski sektor RS brojao je osamnaest banaka, a danas ih ima osam⁴. Zato je istraživanje profitabilnosti, odnosno ostvarenja dobiti bankarskog sistema Republike Srpske, imperativ autorima da pokušaju da dođu do ključnih pokazatelja koji utiču na ostvarenje pozitivnih finansijskih efekata, a koji mogu da djeluju na dugoročnu stabilnost banaka u Republici Srpskoj. Sve banke u bankarskom sistemu Republike Srpske, osim Pavlović International Bank a.d. Bijeljina, imaju sjedište u Banja Luci. Ovaj indikator može se posmatrati sa stanovišta teritorijalne razvijenosti Republike Srpske i sjedišta institucija Republike Srpske, a što može biti jedan od značajnih indikatora koji utiču na profitabilnost poslovanja banaka.

Kroz ovo istraživanje bavićemo se analizom ostvarenih dobiti pojedinačno i zbirno po bankama, rentabilnošću ukupnog i sopstvenog kapitala, analizom raspodjele dobiti po bankama i zbirno, te komparacijom profitabilnosti bankarskog sektora Republike Srpske sa određenim provedenim istraživanjima u oblasti stabilnosti bankarskog sistema Bosne i Hercegovine.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Bankarski sektor Republike Srpske čini 8 banaka⁵, a koje posjeduju mrežu i posluje preko svoje 132 filijale i 160 ostalih organizacionih jedinica, te zapošljava ukupno 2.965 radnika. Ukupna aktiva bankarskog sektora Republike Srpske iznosi 8.781.784.000 KM, neto aktiva 7.760.073.000 KM, neto kapital 965.539.000 KM, krediti 5.005.850.000 KM i čine 61% ukupne bruto aktive. Vlasničku strukturu banaka čini privatno vlasništvo 99%, a državno 1%, pri čemu je dominantno učešće stranog vlasništva. Rezultate istraživanja predstavimo kroz: analizu profitabilnosti, analizu rentabilnosti ukupnog i sopstvenog kapitala i analizu raspodjele dobiti.

ANALIZA PROFITABILNOSTI

Ovu analizu uradili smo za posljednjih pet godina poslovanja banaka. U analizi smo obuhvatili sve banke koje su egzistirale na dan 31.12.2018. godine⁶.

3 <http://www.blberza.com/Pages/Default.aspx>

4 <http://www.abrs.ba>

5 https://abrs.ba/public/data/documents/1244/Izvjestaj_o_stanju_bankarskog_sistema_RS_31122018.pdf (14.6.2019.)

6 Nismo obuhvatili banke koje su u međuvremenu „otišle“ u stečaj.

BANKE	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	UKUPNA 5-godišnja neto dobit banaka u RS	%
UniCredit Bank a.d. Banja Luka	17.702.353,67	21.375.810,50	22.383.466,57	25.775.256,19	27.770.781,47	115.007.668,40	45
Addiko Bank a.d. Banja Luka	-21.555.491,43	-52.593.839,23	-9.014.884,18	4.475.032,04	3.284.632,65	-75.404.550,15	-30
NLB banka a.d. Banja Luka	15.359.476,23	19.068.251,22	28.706.434,58	45.208.130,32	36.370.139,02	144.712.431,37	57
Sberbank a.d. Banja Luka	3.475.214,05	4.519.779,76	4.044.223,09	5.296.306,03	3.780.406,42	21.115.929,35	8
Pavlović International Bank a.d. Bijeljina	738.024,00	425.645,12	-17.209.429,81	1.802.747,20	-10.830.204,00	-25.073.217,49	-10
Nova banka a.d. Banja Luka	11.426.130,75	12.069.724,45	13.072.309,11	9.781.710,75	10.698.906,07	57.048.781,13	22
Komercijalna banka a.d. Banja Luka	25.523,00	-2.433.967,47	410.263,00	1.342.365,06	2.029.035,66	1.373.219,25	1
MF banka a.d. Banja Luka	694.018,57	2.226.604,99	2.961.244,66	4.263.359,93	5.225.704,28	15.370.932,43	6
UKUPNO	27.865.248,84	4.658.009,34	45.353.627,02	97.944.907,52	78.329.401,57	254.151.194,29	100

Tabela 1. Profitabilnost bankarskog sektora RS za period od 2014. do 2018. godine

Bankarski sektor Republike Srpske ostvario je kumulativnu neto dobit za zadnjih pet godina poslovanja u iznosu od 254.151.194,29 KM. To je rezultat kumulativno pozitivnog poslovanja 6 banaka.

Pojedinačno po godinama tri banke su u različitim periodima ostvarivale gubitke u poslovanju. Na dvije banke se takvo poslovanje negativno odrazilo na konačan kumulativni zbir petogodišnje dobiti, dok je jedna banka uspjela da u zbiru ostvari pozitivan efekat.

Najbolji kumulativni zbir dobiti ostvarila je NLB banka a.d. Banja Luka sa 144.712.431,37 KM, zatim UniCredit Bank a.d. Banja Luka sa 115.007.668,40 KM i Nova banka a.d. Banja Luka sa 57.048.781,13 KM. Ove tri banke zajedno su ostvarile veću dobit od čitavog bankarskog sektora RS.

Ukupnu dobit bankarskog sektora umanjile su Addiko Bank a.d. Banja Luka i Pavlović International Bank a.d. Bijeljina sa negativnom kumulativnom dobiti, odnosno gubitkom, od 100.477.767,64 KM. Ove dvije banke već duži period poslovanja izražavaju poteškoće u svom radu. Više godina su ostvarivale gubitak, a bilo je i više reorganizacija i dokapitalizacija, ali njihovi pokazatelji poslovanja „govore“ da nije ostvarena stabilnost poslovanja. Preostale 3 banke su zajedno ostvarile kumulativnu dobit od 37.860.081,03 KM ili 15% ukupne dobiti.

Iz navedene analize vidljivo je dominantno učešće tri banke u ostvarenju kumulativne dobiti bankarskog sektor Republike Srpske, ali i značajne probleme u poslovanju dvije banke. Pored toga, vidljivo je da postoji jedna banka koja je kumulativno pozitivno poslovala, ali je 2015. godine ostvarila gubitak od 2,4 miliona KM i na kraju petogodišnjeg perioda imala kumulativnu dobit od

Grafikon 1. Grafički prikaz strukture dobiti

1.373.219,25 KM, a što je značajan indikator problema u poslovanju ove banke. Ova analiza pokazuje značajne razlike u veličinama ostvarenih dobiti banaka u okviru bankarskog sektora Republike Srpske. On je još uvijek nestabilan i ranjiv, pa tako se može očekivati, a ukoliko neke banke ne promijene svoju poslovnu politiku i ne okrenu se kapitalnom jačanju banaka, da će doći u zonu velike nestabilnosti s prijetnjom odlaska u stečaj.

ANALIZA RENTABILNOSTI UKUPNOG I SOPSTVENOG KAPITALA ROA I ROE⁷

Analiza prinosa na ukupnu imovinu (ROA) i analiza prinosa na sopstveni kapital (ROE) uslovljeni su ekonomičnošću i efikasnošću korišćenja ukupne i sopstvene imovine banke. ROA predstavlja odnos neto dobiti i neto aktive banke i predstavlja efikasnost prinosa na ukupnu imovinu, a ROE predstavlja odnos između neto dobiti i vlastitog kapitala i njime

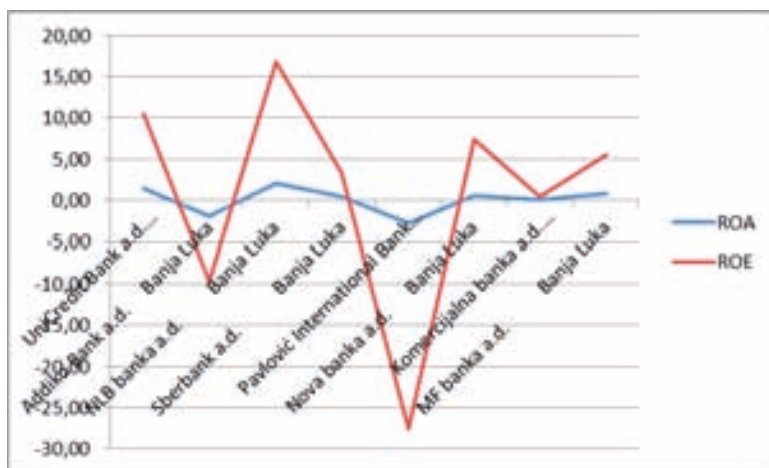
⁷ ROA-Return on assets; ROE-Return on equity

se izražava efikasnost sopstvenog kapitala. Postoji niz parametara koji ih određuju, a među najznačajnijim su: ukupni prihodi, ukupni rashodi, troškovi kamate, koeficijent obrta i dr.

Banke u RS	Neto aktiva 31.12.2018.	Neto kapital 31.12.2018.	Σ neto dobit 2014-2018	5-godišnji ROA	5-godišnji ROE	Prosječan godišnji ROA	Prosječan godišnji ROE
	1	2	3	4=(3:1)x100	5=(3:2)x100	6=((3:1)x100):5	7=((3:2)x100):5
UniCredit Bank a.d. Banja Luka	1.664.372.000,00	218.675.000,00	115.007.668,40	6,91	52,59	1,38	10,52
Addiko Bank a.d. Banja Luka	797.227.000,00	154.461.000,00	-75.404.550,15	-9,46	-48,82	-1,89	-9,76
NLB banka a.d. Banja Luka	1.417.958.000,00	172.914.000,00	144.712.431,37	10,21	83,69	2,04	16,74
Sberbank a.d. Banja Luka	883.518.000,00	125.883.000,00	21.115.929,35	2,39	16,77	0,48	3,35
Pavlović International Bank a.d. Bijeljina	179.728.000,00	18.226.000,00	-25.073.217,49	-13,95	-137,57	-2,79	-27,51
Nova banka a.d. Banja Luka	1.952.016.000,00	154.612.000,00	57.048.781,13	2,92	36,90	0,58	7,38
Komercijalna banka a.d. Banja Luka	461.012.000,00	65.162.000,00	1.373.219,25	0,30	2,11	0,06	0,42
MF banka a.d. Banja Luka	404.242.000,00	55.606.000,00	15.370.932,43	3,80	27,64	0,76	5,53
UKUPNO	7.760.073.000,00	965.539.000,00	254.151.194,29	3,28	26,32	0,66	5,26

Tabela 2. Petogodišnji i godišnji ROA i ROE u bankarskom sektoru RS

Zbirno ostvarenje gubitka značajno je uticalo na efikasnost ukupne, kao i sopstvene imovine bankarskog sektora RS. Pored tih indikatora interesantan je podatak da je na dan 31.12.2018. godine bankarski sektor RS raspolagao sa novčanim sredstvima u iznosu od 2,03 milijarde KM⁸, a što čini 25% ukupne bilansne aktive, te je i taj indikator značajan sa stanovišta ostvarenja profitabilnosti. Banke drže visok nivo likvidnih sredstava i time značajno umanjuju vlastitu profitabilnost. Postavlja se pitanje: „Zašto je to tako?“ Jedan od mogućih odgovora je oprez u kreditiranju, strah od nekvalitetnih plasmana, a drugi strah od nepredviđenih ponašanja deponenata, odnosno težnje banaka za ostvarivanjem visokog nivoa likvidnosti.

Grafikon 2. Prikaz prosječne godišnje vrijednosti koeficijenata ROA i ROE

8 https://abrs.ba/public/data/documents/1244/Izvjestaj_o_stanju_bankarskog_sistema_RS_31122018.pdf (15.6.2019.)

Prosječan godišnji koeficijent ROA za bankarski sektor Republike Srpske iznosi 0,66 i predstavlja prinos na ukupnu aktivu.

Najveći prinos na ukupnu aktivu ostvarila je NLB banka a.d. Banja Luka od 2,04, a zatim UniCredit Bank a.d. Banja Luka od 1,38, dok su ostale banke imale vrijednost ovog koeficijenta ispod 1. Prosječan godišnji ROE u istom periodu iznosio je 5,26, a što znači da je bankarski sektor ostvario prinos na sopstveni kapital po godišnjoj stopi od 5,26%. Najveću stopu rasta imala je NLB banka a.d. Banja Luka od 16,74, zatim UniCredit Bank a.d. Banja Luka od 10,52, Nova banka a.d. Banja Luka 7,38.

Dvije banke iz bankarskog sistema, Pavlović International Bank a.d. Bijeljina i Addiko Bank a.d. Banja Luka, ostvarile su negativnu stopu ROA i ROE što je pokazatelj postojanja značajnih poteškoća u poslovanju ove dvije banke. Kod Pavlović International Bank a.d. Bijeljina ROA = -2,79, a ROE = -27,51. Istovremeno Addiko Bank a.d. Banja Luka ostvarila je ROA = -1,89, a ROE = -9,76.

Poredeći prosječnu vrijednos ROA u Republici Srpskoj koja iznosi 0,66 i prosječnu vrijednost ROA u Federaciji BiH koja na dan 31. 12. 2018. godine iznosi 1,2 vidi se da je prinos na aktivu u bankarskom sektoru FBiH⁹ veća za 0,54, a ROE u FBiH je veći za 3,44.

Provedena analiza prinosa na aktivu (ROA) i kapital (ROE) pokazala je nisku zarađivačku moć banaka u Republici Srpskoj, odnosno nisku profitabilnost poslovanja bankarskog sektora RS. Komparacijom zbirnih podataka sa bankama u FBiH dolazimo do zaključaka da bankarski sektor FBiH ima veću zarađivačku moć, a što može, samo za sebe, biti indikator veće i snažnije privredne aktivnosti u ovom entitetu.

ANALIZA RASPODJELE DOBITI

Kroz ovaj segment analize rezultata istraživanja predstavimo petogodišnju raspodjelu dobiti u bankarskom sektoru Republike Srpske. Prikazani rezultati pokazuju orijentaciju banaka kada je u pitanju njen daljnji rad i mogu se na osnovu tih rezultata predvidjeti buduća ponašanja banaka.

Banke u RS	Σ neto dobit 2014-2018	Dividenda	Neraspoređena dobit	Zakonske rezerve	Gubitak	Negativni efekti IFRS 9	Porezi	Emisija akcije	Pokriće gubitka ranijih godina
UniCredit Bank a.d. Banja Luka	115.007.668,40	18.440.450,00	65.836.403,02	30.730.815,38	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Addiko Bank a.d. Banja Luka	-75.404.550,15	0,00	7.759.664,69	0,00	-83.164.214,84	0,00	0,00	0,00	0,00
NLB banka a.d. Banja Luka	144.712.431,37	124.909.049,32	5.487.421,60	14.315.960,45	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Sberbank a.d. Banja Luka	21.115.929,35	0,00	20.060.132,89	1.055.796,46	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Pavlović International Bank a.d. Bijeljina	-25.073.217,49	800.000,00	2.105.349,11	61.067,21	-28.039.633,81	0,00	0,00	0,00	0,00
Nova banka a.d. Banja Luka	57.048.781,13	0,00	3.136.230,74	2.482.559,82	0,00	7.397.610,55	3.829.926,02	40.202.454,00	0,00
Komercijalna banka a.d. Banja Luka	1.373.219,25	0,00	3.592.580,54	214.606,18	-2.433.967,47	0,00	0,00	0,00	0,00
MF banka a.d. Banja Luka	15.370.932,43	0,00	8.182.270,10	499.592,46		1.309.986,78	0,00	0,00	5.379.083,09
UKUPNO	254.151.194,29	144.149.499,32	116.160.052,69	49.360.397,96	-113.637.816,12	8.707.597,33	3.829.926,02	40.202.454,00	5.379.083,09

Tabela 3. Raspodjela dobiti u bankarskom sektoru RS

9 <https://www.fba.ba/bs/informacija-o-subjektima-bankarskog-sistema-federacije-bih-sa-stanjem-na-dan-31122018> (24.6.2018.)

Ukupna petogodišnja neto dobit bankarskog sektora RS raspodijeljena je na:

- dividendu iznos od 144.149.499,32 KM, a što čini 57%,
- neraspoređenu dobit 116.160.052,69 KM, a što čini 46%,
- zakonske rezerve 49.360.397,96 KM, a što čini 19%,
- ostvareni gubitak iznosio je 113.637.816,12 KM, a što čini -45%,
- negativni efekti IFRS 9 u iznosu od 8.707.597,33 KM, a što čini 3%,
- porezi 3.829.926,02 KM, a što čini 2% ,
- emisija novih akcija 40.202.454,00 KM, a što čini 16% i
- pokriće gubitaka iz ranijih godina 5.379.083,09 KM, a što čini 2% ukupne petogodišnje dobiti.

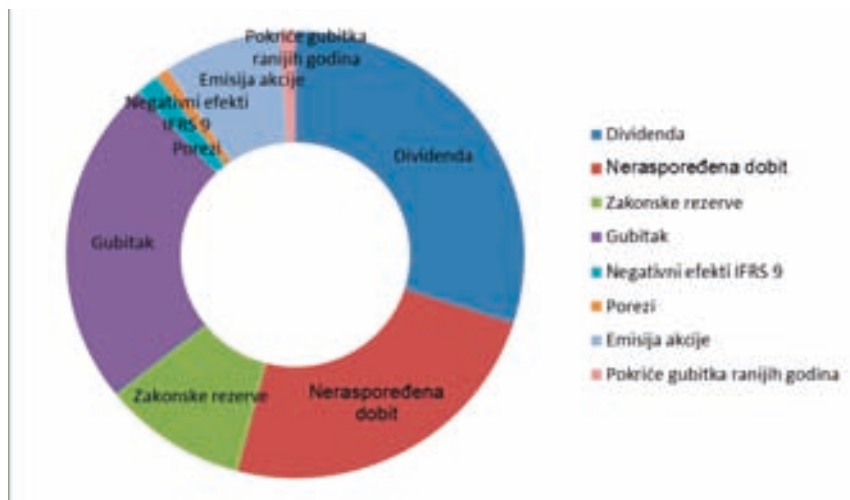
Najveću petogodišnju neto dobit ostvarila je NLB banka a.d. Banja Luka u iznosu od 144.712.431,37 KM, ali je i najveći iznos ostvarene dobiti isplatila vlasnicima kroz dividendu, i to iznos od 124.909.049,32 KM, odnosno 86,3%. U prethodnim analizama vidi se da je ova banka imala najveći prinos na kapital i na ukupnu aktivu, ali i da je najveći iznos dobiti isplatila vlasnicima čije je sjedište u Republici Sloveniji. Većinski vlasnik ove banke je Nova ljubljanska banka d.d. Ljubljana sa udjelom od 99,85%. Ovaj podatak sam za sebe pokazuje logiku vlasnika ove banke. Naime banka je nastala kupovinom Banke jugoistočne Evrope od prethodnih vlasnika za 50 miliona KM¹⁰. Samo isplaćena dividenda za zadnjih pet godina rada je veća za 2,5 puta. Istovremeno banka ne jača svoju kapitalnu osnovu, a što može biti indikator da vlasnici imaju namjeru izvršiti prodaju banke, odnosno da maksimalno koriste svoj dobar položaj na tržištu i “izvlače“ dobit iz zemlje.

Dobar finansijski rezultat poslovanja ove banke svakako je rezultat dobrog rada banke, ali i monopolskog položaja koji je proistekao iz načina formiranja bivše Razvojne banke RS od sistema SDK¹¹, a koji je posjedovao razgranatu mrežu poslovnica, te tehničke i kadrovske potencijale.

Sljedeća banka po isplati dobiti je UniCredit Bank a.d. Banja Luka koja je od ukupno ostvarene petogodišnje dobiti u iznosu od 115.007.668,40 KM isplatila dividendu u iznosu od 18.440.450,00 KM odnosno 16%, a ostalo je rasporedila u zadržane dobiti i zakonske rezerve. Isplatu dobiti je izvršila i Pavlović International Bank a.d. Bijeljina i to u iznosu od 800.000,00 KM Investiciono Razvojnoj banci Republike Srpske, a po osnovu vlasništva nad prioritetnim akcijama banke.

¹⁰ <https://www.nezavisne.com/novosti/bih/Borislav-Bijelic-Razvojna-banka-prodana-neregularno/31380> Podatke je iznio Predsjednik komisije za reviziju privatizacije banaka u RS. (24.6.2019.)

¹¹ Službe društvenog knjigovodstva koja je vršila kompletan platni sistem u bivšoj Jugoslaviji.

Grafikon 3. Prikaz raspodjele dobiti u bankarskom sektoru RS u periodu od 2014. do 2018. godine

Većina banaka je značajan dio dobiti rasporedila u neraspoređenu dobit i zakonske rezerve i to se naročito vidi kod dvije banke, i to: UniCredit Bank a.d. Banja Luka i Sberbank a.d. Banja Luka.

S obzirom da je UniCredit Bank a.d. Banja Luka pripada velikoj evropskoj grupaciji, a da je Sberbank Europe AG Beč¹² vlasnik Sberbank a.d. Banja Luka sa 99,64% i da posjeduje aktivu od 12,7 milijardi¹³, onda je vidljiva i ekonomski opravdana orijentacija ovih banaka ka jačanju svoje kapitalne osnove.

Ostvareni gubitak u tri banke u iznosu od 113.637.816,12 KM značajno je uticao na smanjenje dobiti, a neposredno i smanjenje vrijednosti kapitala radi pokrića gubitka. Ove tri banke imaju problem sa svojom rentabilnošću, nedostatkom kapitala i smanjenim tržišnim učešćem, a što može dovesti u pitanje i opstanak tih banaka na finansijskom tržištu Republike Srpske.

Samo je Nova banka a.d. Banja Luka izvršila raspodjelu dijela svoje dobiti u emisiju novih akcija, i to u iznosu od 40.202.454,00 KM.

Provedena analiza raspodjele dobiti pokazala je:

- da se najveći dio ostvarene dobiti isplaćuje kroz dividendu njenim vlasnicima, odnosno 57%,
- da se 47% dobiti zadržava kao neraspoređena dobit, a koja se može kasnije koristiti za pokriće gubitka, dokapitalizaciju kroz emisiju novih akcija postojećim vlasnicima ili donijeti odluka o isplati dividende,
- da 19% dobiti služi za popunu-izdvajanje u zakonske rezerve,
- da se 16% koristi u emisiju novih akcija,
- da je ostvareni gubitak u posmatranom periodu umanjio dobit za 45%, a što je pokazatelj lošeg upravljanja u bankama, loših poslovnih odluka, kapitalne neadekvatnosti, neusklađenosti izvora i plasmana i sl.

12 <http://www.blberza.com/Pages/issuedata.aspx?code=zpkb> (25.6.2019.)

13 <https://www.sberbankbl.ba/news/read/Polugodisnji-rezultati-Sberbank-Europe-grupacije> (25.6.2019.)

DISKUSIJA

Istraživanje profitabilnosti bankarskog sektora Republike Srpske imalo je za cilj da utvrdi stanje bankarskog sektora, njegovu zarađivačku moć i buduće pozicioniranje na tržištu Republike Srpske. U ovom istraživanju stavljen je akcenat na profitabilnost i nje-no iskazivanje kroz petogodišnji period radi dobijanja određenog stepena objektivnosti u analizi. Petogodišnji period je jedan ciklus u procesu strateškog planiranja rada bilo koje banke, pa tako se mogu adekvatnom analizom poslovanja utvrditi određeni trendovi i predvidjeti buduća ponašanja banaka. Ovakva istraživanja, sa određenim varijacijama, se provode svugdje u svijetu kao dio procesa objektivizacije poslovanja bankarskih sistema i njihovog približavanja sudu javnosti kao jednom od načela u poslovanju banaka. Za razvoj privrednog sistema bilo koje zemlje veoma je važan stabilan finansijski sistem, a banke, kao posredničke finansijske institucije, su veoma značajan parameter privrednog rasta i razvoja. Stabilnost banaka usko je vezana sa njenom profitabilnošću, pa ćemo kroz ovu diskusiju prikazati istraživanje profitabilnosti od strane drugih autora kod nas i u svijetu kroz aspect profitabilnosti.

Saša Muminović i Željana Aljinović Barać¹⁴, u svom radu „EBITDA – Mera održive dobiti ili fikcija?“, analiziraju razne aspekte dobiti i prikazuju kako različite analize daju različite rezultate, te kako kao takve mogu da dovedu u zabludu investitore. Poseban akcenat istraživanju dobiti daju u zaključku svog rada gdje kažu: „Pokazatelj EBITDA predstavlja dobar pokazatelj održive dobiti i uspešenosti *core business*-a, ali ne daje potpunu sliku o performansama posmatranog privrednog društva i mora se posmatrati zajedno s drugim pokazateljima, prvenstveno novčanim tokom. Tek uz informaciju koja govori o kvalitetu dobiti, pokazatelji daju sliku koja je prihvatljiva za investitore u brzim proverama performansi privrednih društava. Samo na taj način investitor neće biti doveden na put pogrešnog odlučivanja. Iz tog razloga, dodatno, važnu ulogu u oceni pouzdanosti finansijskih izveštaja i oceni održivosti dobiti, a time i samog poslovanja preduzeća, ima forenzički računovođa, koji svojim znanjem i raspoloživim alatima treba da identifikuje i razlučiti namerne prevarne radnje od radnji koje imaju za cilj fer prikazivanje poslovanja.“ Zato je naša analiza bazirana na petogodišnjem vremenskom periodu i obuhvata najvažnije aspekte analize profitabilnosti, kao i raspodjele dobiti, a kako bismo dobili objektivnu sliku stanja u bankarskom sektoru Republike Srpske.

Vitomir Slijepčević¹⁵, u svom radu „Ocjena stabilnosti bankarskog sektora Bosne i Hercegovine primjenom Altmanovog Z“-score modela“ istražuje stabilnost banaka u Bosni i Hercegovini analizirajući sve najvažnije elemente finansijskih izveštaja banaka, te vrši rejting banaka u Bosni i Hercegovini prema Standard & Poor's i Z“-score modelu. Sve banke u Bosni i Hercegovini su smještene u rasponu od Z⁺=3,75 do Z⁻=5,25, odnosno od CCC+ do BB prema Standard & Poor's modelu, a što predstavlja veoma nizak rejting poslovanja. Autor ističe: „Praktično sve banke u Republici Srpskoj posluju u uslovima povećanog rizika, a on je odraz niskog privrednog razvoja Republike Srpske. Finansijski sistem Republike Srpske je naličje privrednog sistema i oni funkcionišu po principu spojenih posuda. Kreditne performanse bankarskog sektora Republike Srpske su loše tako da je teško očekivati

14 Muminović, S.; Aljinović Barać, Ž., *EBITDA – Mera održive dobiti ili fikcija?* Forenzička revizija, Zbornik radova, Beograd, 2016. http://www.forensic-audit.org/uploads/1/4/6/3/14634014/zbornik_forenzicka_revizija.pdf (25.5.2017.)

15 Slijepčević, V.: *Ocjena stabilnosti bankarskog sektora Bosne i Hercegovine primjenom Altmanovog Z“-score modela*, Međunarodno indeksirani naučno-stručni časopis: Poslovni konsultant, godina XI, Broj 86., 45-56: Tuzla, 2019.

priliv finansijskih sredstava u ovaj sektor, a koja bi uz povećan nivo privredne aktivnosti i stvaranje povoljnog ambijenta za ulaganja trebala da omoguće izlazak bankarskog sektora iz problematične u sivu, a zatim i u bezbjednu zonu poslovanja.“

Milena Pajović¹⁶ u svom radu „Uticaj diversifikacije izvora prihoda na volatilnost profitabilnosti banaka“ istražuje uticaj različitih prihoda na profitabilnost banaka. Ona zaključuje da: „Uključivanje komercijalnih banaka u poslove investicionog bankarstva ne dovodi do ispoljavanja benefita diversifikacije, već naprotiv, da se na taj način povećava njihov rizik. Time je prihvaćena hipoteza rada koja tvrdi da postoji pozitivan odnos između učešća nekamatnog prihoda u ukupnim prihodima banke i volatilnosti njene profitabilnosti.“

Antun Jurman¹⁷ u svom radu „Kreditna politika poslovnih banaka u funkciji učinkovite multiplikacije kredita i depozita“ bavi se politikom kreditiranja koje provode banke. On zaključuje da su banke u tom periodu više bavile plasiranjem kredita stanovništvu nego privredi i smatra da je to loše po ekonomski razvoj Hrvatske. On posebno apostrofira sljedeće mišljenje: “Ocjenjujući kreditnu politiku hrvatskih banaka može se reći da je bila vrlo neujednačena i orijentirana prema kratkoročnim ciljevima (odobriti što više kredita građanima i pritom dobro zaraditi), a izostali su pozitivni učinci politike kreditnih plasmana na poslovanje gospodarskih subjekata.“ Iz provedenog istraživanja u ovom radu vidljiva je orijentacija banaka ka profitabilnosti bez obzira na stanje u privredi jedne zemlje i njenim potrebama za razvojem. Banke ulažu novac tamo gdje je on najsigurniji i tamo gdje donosi najveći profit uz prihvatljiv nivo rizika.

Almir Alilhodžić¹⁸, u svom istraživanju „Međusobna uslovljenost performansi bankarskog i realnog sektora Republike Srbije“ analizira kauzalnost između dostignutog stepena razvoja bankarskog sektora Republike Srbije i njenog ekonomskog razvoja, kroz analizu određenih parametara finansijskog zdravlja, te povezuje rast makroekonomskih parametara sa parametrima razvoja bankarskog sektora. On zaključuje da: “Za brži napredak privredne aktivnosti u Republici Srbiji, te za poboljšanje plasiranja dugoročnih kredita neophodno je brže provođenje strukturalnih reformi, privlačenje stranog kapitala i oporavak domaće potražnje. Kako održivi rast zahteva zdrav i otporan bankarski sistem jer utiče na racionalnu alokaciju raspoloživih resursa može se konstatovati da je NBS nastavila trend jačanja kauzalnosti između bankarskog i realnog sektora što se moglo i primetiti kroz analizu parametara finansijskog i realnog sektora.“

Siniša Ostojić¹⁹, u svom istraživanju „Aplikativni aspekti finansijskog izvještavanja banke-analički okvir jedinstvenog bankarskog izvještaja“, postavlja i istražuje veoma zanimljiva pitanja, kao što su: “Da li postoji mogućnost razlikovanja jakih i slabih banaka na osnovu prikazanih zarada i bilansnih elemenata?, Da li objektivni posmatrač može identifikovati probleme koji mogu da dovedu do bankrota banke?, Kako bi trebao da se mjeri rizik? Kako bi trebala da se posmatra klackalica (*trade-off*) između rizika i profitabilnosti?“ Autor je kroz svoj rad istraživao kako banke kao najvažniji finansijski posrednici funkcionišu kako bi ostvarile visoke profile, kako i zašto one odobravaju kredite, te kako pribav-

16 Pajović, M.: Uticaj diversifikacije izvora prihoda na volatilnost profitabilnosti banaka: *Bankarstvo*, Beograd, 2018, vol. 47, br. 2., 52-69.

17 Jurman, A.: Kreditna politika poslovnih banaka u funkciji učinkovite multiplikacije kredita i depozita: *Economic research - Ekonomska istraživanja*, Vol. 21 No. 2, Pula, 2008.

18 Alilhodžić, A.: Međusobna uslovljenost performansi bankarskog i realnog sektora Republike Srbije: *Bankarstvo*: Beograd, 2015. Br.2., 46-73.

19 Ostojić, S. :Aplikativni aspekti finansijskog izvještavanja banke-analički okvir jedinstvenog bankarskog izvještaja: *Privredna izgradnja, Savez ekonomista Vojvodine*, XLVI: 1-2, str. 73-110., Novi Sad, 2003.

ljaju svoja finansijska sredstva i kako upravljaju svojom imovinom i obavezama, te kako ostvaruju svoju dobit.

ZAKLJUČAK

Ovo istraživanje pokazalo je da bankarski sector Republike Srpske posluje sa promjenjivom profitabilnošću, a što posredno implicira postojanje privredne nestabilnosti u poslovnom okruženju. Provedene analize su pokazale nestabilnost u poslovanju pojedinih banaka, a ostali parametri koji uslovljavaju dugoročnu stabilnost bankarskog sektora su jako niski. Vlasnici i uprave banaka, nedovoljno ili nikako, ne čine napore da poboljšaju te elemente. Banke su skoncentrisane na izvršenje minimalnih zakonskih obaveza, a kapitalno jačanje ostavljaju po strani. U pojedinačnim slučajevima se postavlja pitanje i realnosti iskazanih dobiti nekih banaka, pošto već u narednoj poslovnoj godini te banke su ostvarile enormne gubitke. Profitabilnost banaka jeste značajan parameter dugoročne stabilnosti bankarskog sektora Republike Srpske, ali raspodjele dobiti koje su provele pojedine banke ne asociraju na postojanje dugoročnog poslovnog interesa tih banaka u Republici Srpskoj.

LITERATURA

1. Alilhodžić, A.: Međusobna uslovljenost performansi bankarskog i realnog sektora Republike Srbije: Bankarstvo: Br.2., 46-73: Beograd, 2015.
2. Altman, E.I.; Hotchkiss, E., Corporate Financial Distress & Bankruptcy, 3. edition, Hoboken, NJ, J. Wiley & Sons. 2006.
3. Jurman, A.: Kreditna politika poslovnih banaka u funkciji učinkovite multiplikacije kredita i depozita: Economic research - Ekonomska istraživanja, Vol. 21 No. 2, Pula, 2008.
4. Muminović, S.; Aljinović Barać, Ž., *EBITDA – Mera održive dobiti ili fikcija?* Forenzička revizija, Zbornik radova, Beograd, 2016.
5. Ostojić, S.: Aplikativni aspekti finansijskog izvještavanja banke-analički okvir jedinstvenog bankarskog izvještaja: Privredna izgradnja, Savez ekonomista Vojvodine, XLVI: 1-2, str. 73-110, , Novi Sad, 2003.
6. Pajović, M.: Uticaj diversifikacije izvora prihoda na volatilnost profitabilnosti banaka: *Bankarstvo*, vol. 47, br. 2., 52-69, Beograd, 2018,
7. Slijepčević, V.: Ocjena stabilnosti bankarskog sektora Bosne i Hercegovine primjenom Altmanovog Z"-score modela, Međunarodno indeksirani naučno-stručni časopis: Poslovni konsultant, godina XI, Broj 86., 45-56: Tuzla, 2019.
8. <http://www.blberza.com/Pages/Default.aspx>
9. <http://www.abrs.ba>
10. https://abrs.ba/public/data/documents/1244/Izvjestaj_o_stanju_bankarskog_sistema_RS_31122018.pdf
11. https://abrs.ba/public/data/documents/1244/Izvjestaj_o_stanju_bankarskog_sistema_RS_31122018.pdf
12. <https://www.fba.ba/bs/informacija-o-subjektima-bankarskog-sistema-federacije-bih-sa-stanjem-na-dan-31122018>
13. <https://www.nezavisne.com/novosti/bih/Borislav-Bijelic-Razvojna-banka-prodana-neregularno/31380>
14. <http://www.blberza.com/Pages/issuerdata.aspx?code=zpkb>
15. <https://www.sberbankbl.ba/news/read/Polugodisnji-rezultati-Sberbank-Europe-grupacije>